Včely, udržitelnost a právo

Alena Machová,
Dana Bárková
a kolektiv

Včely, udržitelnost a právo

Včely, udržitelnost a právo

Alena Machová,
Dana Bárková
a kolektiv

FAKULTA PRÁVNICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

Včely, udržitelnost a právo

Alena Machová, Dana Bárková a kol.

Autorský kolektiv:
Mgr. et Mgr. Alena Machová, MBA (vedoucí kolektivu, redakce, kap. 1.1–1.2, 2.2–2.7)
Mgr. Ing. Dana Bárková, Ph.D. (koordinace, redakce, předmluva, summary, kap. 2.1)
Mgr. Mahulena Cílová (Úvod)
Kim Kňourek (kap. 1.3 a 1.4)
Mgr. Bc. Adam Ladman (kap. 1.5)
Ester Rangel Peregrina (kap. 3.2)
Mgr. Filip Šabacký (kap. 3.1)
Tereza Žďárská (kap. 1.1 a 1.2)

Odborní recenzenti:
doc. RNDr. Radmila Čapková Frydrychová, Ph.D.
prof. JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M. Eur.Int.

Vydání publikace bylo schváleno Vědeckou redakcí Západočeské univerzity v Plzni.

Tato publikace vznikla za finanční podpory MŠMT v rámci řešení projektu SGS-2023-006.

ISBN 978-80-261-1379-9
ISBN 978-80-261-1378-2 (brožovaná vazba)

DOI https://doi.org/10.24132/ZCU.2026.13799

© Západočeská univerzita v Plzni, 2026

Obsah

Předmluva ... 9
Seznam použitých zkratek ... 11
Úvod: vybraná legislativa v oblasti včelařství ... 14
1 Včely z pohledu jednotlivých právních odvětví ... 18
1.1 Úvod ... 18
1.1.1 Včela jako objekt právního vztahu ... 19
1.1.2 Včela jako „zvíře“ z právního pohledu – status zvířete v občanském právu ... 20
1.2 Včely z pohledu občanského práva ... 21
1.2.1 Pohled do historie – včely z hlediska římského práva ... 21
1.2.2 Pohled do historie – právní úprava ve středověku a v období osvícenství ... 23
1.2.2.1 Právní úprava včelařství ve středověku ... 24
1.2.2.2 Právní úprava včelařství v období osvícenského absolutismu ... 25
1.2.3 Právní status včel v současnosti v soukromém a veřejném právu ... 25
1.2.4 Omezení výkonu vlastnického práva v souvislosti s chovem včel ... 27
1.2.5 Sousedské vztahy a včely ... 28
1.2.5.1 Limity vlastnického práva z pohledu sousedských vztahů obecně ... 28
1.2.5.2 Sousedské vztahy zaměřené na problematiku včel ... 29
1.2.6 Odpovědnost za škodu způsobenou včelami ... 30
1.2.6.1 Současná právní úprava ... 30
1.2.6.2 Inspirace současné úpravy v obecném zákoníku občanském z roku 1811 ... 31
1.3 Včely z pohledu správního práva ... 33
1.3.1 Úvod ... 33
1.3.2 Včela ve veterinárním zákoně ... 34
1.3.2.1 Dozor nad včasným odhalením nákaz včel ... 36
1.3.2.2 Povinnosti chovatele včelstev ... 38
1.3.2.3 Přestupky ... 40
1.3.3 Včela a plemenářský zákon ... 41
1.3.3.1 Dozorčí činnost ... 42

1.3.3.2 Evidence chovatele včelstev a jeho povinnosti .. 43
1.3.3.3 Přestupky 44
1.3.4 Včela ohrožená postřiky 44
1.4 Včely z pohledu trestního práva 47
1.4.1 Obecně k trestnému činu 47
1.4.2 Jak nahlíží trestní zákoník na včely? 48
1.4.3 Vybrané trestné činy ze zvláštní části trestního zákoníku .. 48
1.4.3.1 Trestné činy krádeže a poškození cizí věci 48
1.4.3.2 Trestné činy proti životnímu prostředí 50
1.5 Včely z pohledu finančního práva 51
1.5.1 Úvod a metodologické východisko 51
1.5.2 Daňověprávní kvalifikace včelařské činnosti 52
1.5.2.1 Příjmy podle ustanovení § 7 a § 10 zákona o daních z příjmů 52
1.5.2.2 Historická „včelí fikce“ a současná úprava § 10 zákona o daních z příjmů 53
1.5.3 Princip přednosti obsahu před formou (*substance over form*) 54
1.5.3.1 Zakotvení v daňovém řádu 54
1.5.3.2 Věrný a poctivý obraz v účetnictví 55
1.5.4 Zásada proporcionality dokazování a judikatura k DPH . 56
1.5.4.1 Důkazní břemeno podle daňového řádu 56
1.5.4.2 Rozsudek Kemwater (1 Afs 334/2017-208) a nárok na odpočet DPH 56
1.5.4.3 Rozsudek 9 Afs 2/2024-39 a limity formalismu .. 57
1.5.5 Modelové aplikace daňověprávních principů ve včelařství .. 58
1.5.5.1 Malý hobby včelař – osvobozené příjmy 58
1.5.5.2 Střední včelař – hranice mezi § 7 a § 10 zákona o daních z příjmů 58
1.5.5.3 Velký včelařský podnik – DPH a účetnictví 59
1.5.6 Právní rámec účetnictví včelařů podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví 59
1.5.6.1 Účetní jednotka a působnost zákona o účetnictví .. 59
1.5.6.2 Předmět účetnictví a průkaznost 60
1.5.6.3 Rozsah vedení účetnictví a jednoduché účetnictví .. 60
1.5.7 Evidence příjmů a výdajů včelařů pro daňové účely 61
1.5.7.1 Daňová evidence podle ustanovení § 7b zákona o daních z příjmů 61
1.5.7.2 Paušální výdaje (80 %) u zemědělské výroby 62

1.5.7.3 Paušální daň OSVČ ... 62
1.5.8 Volba právní formy ve včelařství: OSVČ versus s. r. o. ... 63
1.5.8.1 Včelař jako OSVČ ... 63
1.5.8.2 Společnost s ručením omezeným ... 64
1.5.9 Nový zákon o účetnictví a vykazování udržitelnosti ... 64
1.5.9.1 Koncepce nové účetní úpravy ... 64
1.5.9.2 Zpráva o udržitelnosti a možné dopady na včelařství ... 65
1.5.10 Závěr ... 66
2 Včely, udržitelnost a právo ... 67
2.1 Právní rámec udržitelnosti ... 67
2.2 Včely jako prvek udržitelnosti ... 77
2.2.1 Historický vývoj společenské odpovědnosti podniků ... 78
2.2.2 Biodiverzita a opylovači jako nové téma podnikové udržitelnosti ... 79
2.2.3 Ekosystémové služby a biodiverzita ... 80
2.2.4 Biodiverzita jako povinná součást reportingu ... 80
2.2.5 Včely jako indikátor environmentálních rizik ... 81
2.2.6 Přínosy pro zdraví a společnost ... 82
2.2.7 Včely v městském prostředí – ekologické a právní aspekty ... 82
2.2.8 Včely jako součást firemních a veřejných strategií udržitelnosti ... 83
2.3 Projekt Včely na střechách jako případová studie ... 84
2.3.1 Koncept projektu a jeho význam ... 84
2.3.2 Právní rámec firemního a městského včelařství ... 85
2.3.3 Environmentální přínosy projektu ... 85
2.3.4 Začlenění projektu do firemních strategií a reportingu ... 86
2.3.5 Význam projektu pro českou praxi ... 87
2.3.6 Příklady firem zapojených do projektu ... 88
2.4 Další projekty v České republice ... 91
2.5 Mezinárodní kontext udržitelného včelařství ... 92
2.5.1 Evropské iniciativy a projekty ... 93
2.5.2 Udržitelné včelařství v USA a Austrálii ... 96
2.6 Srovnání s českým projektem Včely na střechách ... 98
2.7 Právní komentář k uvádění včel a biodiverzity v ESG a udržitelnostních reportech ... 99
2.7.1 Biodiverzita jako právně regulovaná oblast udržitelnosti ... 99
2.7.2 Včely jako měřitelný prvek v rámci dvojí významnosti ... 100
2.7.3 Včely v kontextu náležité péče (*due diligence*) ... 100

2.7.4 Včely jako součást politik, strategií a cílů udržitelnosti .. 101
2.7.5 Včely jako součást metrik a ukazatelů 102
2.7.6 Shrnutí právního rámce 102
3 Zahraniční zkušenosti 104
3.1 Zkušenosti Německa a Rakouska v oblasti včel 104
3.1.1 Úvod 104
3.1.2 Spolková republika Německo 105
3.1.2.1 Včelař jakožto subjekt práva 106
3.1.2.2 Účetní a daňový aspekt včel v Německu 107
3.1.2.3 Udržitelnost a ESG 108
3.1.2.4 Směrnice CSRD 108
3.1.2.5 Směrnice CSRD v Německu 109
3.1.3 Rakousko 110
3.1.3.1 Včelař jakožto subjekt práva 111
3.1.3.2 Účetní a daňový aspekt včel v Rakousku 111
3.1.3.3 Udržitelnost a ESG 112
3.1.3.4 Právní zakotvení ESG a směrnice CSRD 115
3.1.4 Závěr – Německo a Rakousko 115
3.2 Rámec udržitelnosti a ESG v Brazílii 117
3.2.1 Úvod 117
3.2.2 Včelařství v Brazílii 119
3.2.3 Právní postavení včel v brazilském právu 121
3.2.4 Podnikové úly a udržitelnost 122
3.2.5 Závěr 123
Závěr 125
Doložka o využití nástrojů umělé inteligence 127
Seznam použité literatury a zdrojů 128
Summary 141
Příloha 1. Fotografie / realizace projektu Včely na střechách 145
Příloha 2. Původní text pro kapitolu 3.2 165

Předmluva

Předkládaná publikace je výsledkem práce převážně studentského kolektivu na projektu SGS-2023-006, v jehož rámci tato publikace vychází. Je třeba ocenit především to, že spoluautoři jsou či byli v době psaní studenty magisterského studia oboru Právo a právní věda (obvyklejší je, že takto se vědecky zaměřují až studenti doktorského studia). Autoři se aktivně zapojili v řešitelském týmu interního projektu studentské grantové soutěže ZČU v Plzni. Členkou autorského kolektivu byla po celou dobu Mgr. et Mgr. Alena Machová, MBA, soudní znalec v oboru včelařství a opora projektu „Včely na střechách". Publikace „Včely, udržitelnost a právo" je dalším rozpracováním tématu, které Mgr. et Mgr. Machová, MBA, zpracovala v r. 2024 jako práci SVOČ „Udržitelnost v účetnictví a včely", kterou obhájila na fakultním i mezinárodním kole této soutěže a jež se stala podkladem i pro článek autorky v časopise Moderní včelař v témže roce. Tyto práce byly zaměřeny především na možnost využít chov včel pro zlepšení parametrů vykazovaných v rámci nově zaváděné zprávy o udržitelnosti (v kontextu vykazování nefinančních informací v účetnictví). K této problematice se vztahovala publikace jednoho z předchozích grantů SGS. Od té doby došlo k dalšímu významnému vývoji požadavků na zprávy o udržitelnosti. Současně se ukázalo jako zřejmé, že problematika je natolik specifická, že by si zasloužila komplexnější zpracování. V posledním roce práce na projektu byli členové autorského kolektivu pověřeni zpracováním problematiky chovu včel ve vztahu k ostatním oborům práva, nikoliv jen k právu účetnímu a finančnímu, jak bylo původně zamýšleno. Členové autorského týmu – studenti oboru Právo a právní věda – tak mohli využít znalosti z více právních odvětví, jejichž základy během studia absolvovali, a uplatnit tak široký záběr svého oboru. Všichni autoři se svých úkolů zhostili s velkým zájmem a nadšením, což jistě vyvážilo jejich dosud menší zkušenosti.

Původní část z r. 2024 byla významně přepracována, rozšířena, doplněna a aktualizována. Ostatní členové řešitelského kolektivu přispěli doplněním pohledů jednotlivých právních odvětví na včely a včelařství, přibyl i pohled zahraničního srovnání (od člena autorského kolektivu, který absolvoval výměnný pobyt Erasmus v Německu a orientuje se dobře v německy mluvícím právním prostředí).

Publikace je rozdělena do tří částí. První z nich obsahuje pohledy na včely a včelařství z hlediska historie i současnosti různých právních odvětví

(občanského práva, správního práva, trestního práva, finančního – zejména daňového – práva), druhá se zaměřuje na vlastní problematiku udržitelnosti ve vztahu k včelařství a třetí představuje srovnání s vybranými dalšími státy.

Do práce se velmi nadšeně zapojili všichni stávající i noví členové projektového týmu (tři členové autorského kolektivu ukončili svá magisterská studia v průběhu řešení projektu). V závěrečné fázi se do projektu v rámci své virtuální stáže projektu *UNIGOU Remote Research Practice* na FPR ZČU zapojila i brazilská studentka Ester Rangel Peregrina, která zpracovala podkapitolu o Brazílii.

Věříme, že publikace zaujme široký okruh čtenářů, protože její tematický záběr je skutečně rozsáhlý a většina lidí zná jen některé z nastíněných pohledů. Text propojuje odborné informace z oblasti práva, biologie, historie i praktického včelařství, a tím nabízí možnost nahlédnout problematiku včel a včelařství v souvislostech, které se v běžné praxi ani ve veřejné debatě obvykle neprolínají. Díky tomu může být přínosná jak pro odborníky, kteří ocení mezioborové přesahy, tak pro širší veřejnost, která získá srozumitelný a ucelený vhled do tématu, jež bývá často vnímáno jen z jedné perspektivy.

Za autorský kolektiv
Dana Bárková

Seznam použitých zkratek

Zkratka	Význam
ABGB	zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
AI	Artificial Intelligence (umělá inteligence)
B3	Brasil Bolsa Balcão (brazilská burza)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
CBS	Contribuição sobre Bens e Serviços (část brazilské DPH)
COFINS	Contribuição para o Financiamento da Seguridade Social (brazilský příspěvek na financování sociálního zabezpečení)
CSDDD	Corporate Sustainability Due Diligence Directive (směrnice o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti)
CSR	Corporate Social Responsibility (společenská odpovědnost podniků)
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive (směrnice o podávání zpráv podniků o udržitelnosti)
CVM	Comissão de Valores Mobiliários (brazilský orgán dohledu nad kapitálovým trhem)
ČMSCH	Českomoravská společnost chovatelů, a. s.
ČPI	Česká plemenářská inspekce
Dig.	Digesta seu Pandectae
DPH	daň z přidané hodnoty
EFSA	European Food Safety Authority (Evropský úřad pro bezpečnost potravin)
EFRAG	European Financial Reporting Advisory Group (Evropská poradní skupina pro účetní výkaznictví)
EIP AGRI	European Innovation Partnership for Agricultural Productivity and Sustainability (Evropské inovační partnerství pro zemědělskou produktivitu a udržitelnost)
Embrapa	Empresa Brasileira de Pesquisa Agropecuária (Brazilská společnost pro zemědělský výzkum)
ES	Evropské společenství
ESG	Environmental, Social and Governance (environmentální, sociální a správní oblast)
ESRS	European Sustainability Reporting Standards (evropské standardy pro podávání zpráv o udržitelnosti)
Ex	kniha Exodus
EUR	euro

EU	Evropská unie
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations (Organizace OSN pro výživu a zemědělství)
FAV	fakulta aplikovaných věd
FST	fakulta strojní
GRI	Global Reporting Initiative (Globální iniciativa pro podávání zpráv / reporting udržitelnosti)
HGB	Handelsgesetzbuch (německý obchodní zákoník)
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board (Rada pro mezinárodní auditorské a ověřovací standardy)
IAS/IFRS	International Accounting Standards / International Financial Reporting Standards (mezinárodní účetní standardy / mezinárodní standardy účetního výkaznictví)
Ibovespa	Índice Bovespa (hlavní brazilský akciový index)
IBS	Imposto sobre Bens e Serviços (část brazilské DPH)
ICMS	Imposto sobre Circulação de Mercadorias e Serviços (brazilská daň z oběhu zboží a služeb)
IPBES	Intergovernmental Science Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (Mezivládní vědecko-politická platforma pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby)
ISAE	International Standard on Assurance Engagements (mezinárodní standard pro ověřovací zakázky)
ISS	Imposto sobre Serviços (brazilská obecní daň ze služeb)
ISSB	International Sustainability Standards Board (Rada pro mezinárodní standardy udržitelnosti)
KAČR	Komora auditorů České republiky
LPIS	Land Parcel Identification System (systém evidence půdy / systém identifikace zemědělských pozemků)
MAPA	Ministério da Agricultura e Pecuária (brazilské ministerstvo zemědělství a živočišné výroby)
MSP/SME	malé a střední podniky / small and medium-sized enterprises
NFRD	Non Financial Reporting Directive (směrnice o nefinančním reportingu / směrnice o uvádění nefinančních informací)
NSS	Nejvyšší správní soud
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSN	Organizace spojených národů
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PIS	Programa de Integração Social (brazilský sociální příspěvek)
SFEU	Smlouva o fungování EU

SFDR	Sustainable Finance Disclosure Regulation (nařízení o zveřejňování informací souvisejících s udržitelností v odvětví finančních služeb)
SIF	Serviço de Inspeção Federal (brazilská federální inspekční služba)
SDA	Secretaria de Defesa Agropecuária (sekretariát pro zemědělskou obranu / ochranu zemědělství)
SDGs	Sustainable Development Goals (cíle udržitelného rozvoje)
SPŠE	střední průmyslová škola elektrotechnická
SVS	Státní veterinární správa
SVÚ	Státní veterinární ústav
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
ÚSKVBL	Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv
VOŠ	vyšší odborná škola
ZČU	Západočeská univerzita v Plzni

Úvod: vybraná legislativa v oblasti včelařství

Včelařství patří mezi nejstarší lidské činnosti a je nedílnou součástí jak přírodního prostředí, tak zemědělské produkce. V České republice má chov včel hluboké kořeny a tradici, která sahá až do 9. století a v dnešní době zaznamenává výrazný nárůst zájmu. Význam včelařství přesahuje čistě ekonomickou rovinu: kromě přímých příjmů z prodeje medu a dalších včelích produktů poskytují včely nenahraditelné opylovací služby, které zvyšují úrodu a kvalitu širokého spektra plodin. Tím se včelařství stává nejen hospodářskou činností, ale i klíčovým ekologickým prvkem, jehož stabilita má přímý dopad na potravinovou bezpečnost a biodiverzitu.

Z těchto důvodů vyžaduje včelařství pečlivé právní a administrativní nastavení. Legislativní regulace, daňové úpravy a účetní zachycení představují klíčové prvky udržitelnosti a rozvoje tohoto odvětví. Legislativa a daňové mechanismy by měly zohlednit specifika včelařského provozu, jeho sezónnost, rizika plynoucí z nemocí a přírodních podmínek, rozdíly mezi hobby chovy a profesionálními včelařskými farmami a zároveň podporovat odpovědné hospodaření, transparentnost, udržitelnost a možnost čerpání podpory na obnovu a ochranu včelstev. Právě tato mnohovrstevnatost činí z včelařství oblast, která vyžaduje mezioborový právní přístup.

Včelaři při své činnosti podléhají předpisům z různých odvětví veřejného i soukromého práva. Charakteristickým znakem právní úpravy chovu včel je její nejednotnost a vysoký počet právních předpisů, které tuto oblast regulují. Pokud bychom hledali jednotný kodex, např. zákon o včelařství, nenalezli bychom jej, neboť takový předpis v České republice dosud neexistuje, na rozdíl od rybářství nebo myslivosti, které vlastní kodex mají. Tato roztříštěnost působí problémy při ochraně včel a vede k tomu, že se včelař musí orientovat v celé řadě právních oblastí, které se často prolínají a někdy i překrývají.

Kromě zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „občanský zákoník“) musí včelaři dodržovat i předpisy z oblasti potravinářského práva, veterinárního, stavebního, daňového a účetního práva. Tyto právní normy stanoví podrobná pravidla evidence včelstev, upravují daňové režimy, včetně možných úlev a osvobození, které se na příjmy z této činnosti mohou vztahovat.

V občanském právu jsou včely považovány za věci movité; vztahuje se na ně právní režim věcí s úpravami odpovídajícími jejich povaze. Pohlíží se na ně tedy jako na věci tvořící součást majetku jejich vlastníka. Úly i samotné včelstvo náleží chovateli a podléhají obecným pravidlům o vlastnictví a držbě. Z toho vyplývá, že s včelstvem lze právně nakládat, tedy jej prodávat, pronajímat či zatěžovat jinými právními úkony, a to za podmínek stanovených zákonem.

Zvláštnosti včelařství se však promítají i do situací, kdy dochází ke střetu práv. Roj, který se usadí v cizím úlu nebo na cizím pozemku, může být předmětem právního sporu o nabytí vlastnictví, zejména o posouzení úmyslu a dalších okolností významných podle občanského zákoníku pro nabytí věci. Vlastník včel zůstává vlastníkem i při pohybu roje včel a zůstává jím i po jeho „odletu", a to až do okamžiku, kdy se roj usadí v cizím úlu. Vlastník roje má právo stíhat svůj roj na cizích pozemcích, což je projevem ochrany jeho vlastnického práva. Tato úprava je v evropském kontextu poměrně specifická a ukazuje, jak silně je včelařství v českém právu zakořeněno.

Podobně platí, že vlastník včelstva má nejen práva, ale i povinnosti, zejména povinnost nezpůsobit škodu jiným osobám. Odpovědnost chovatele je v občanském právu řešena prostřednictvím režimu odpovědnosti za věci a obecnými pravidly náhrady škody. Pokud včely způsobí škodu či újmu sousedovi nebo třetí osobě v důsledku porušení povinností chovatele, například při neodborné manipulaci s úly, nesprávném zabezpečení včelstev nebo zanedbání veterinárních opatření, nese chovatel za takové následky odpovědnost. Ta zahrnuje povinnost škodu či újmu nahradit, pokud je prokázána příčinná souvislost mezi jeho jednáním a vzniklým následkem. Z praktického hlediska to klade důraz na preventivní opatření, správné umisťování úlů a komunikaci se sousedy a veřejnoprávními orgány. Prevence a vhodné umístění úlů jsou proto nejen odbornou, ale i právní povinností.

Občanský zákoník ovlivňuje také smluvní vztahy spojené s včelařením. Nájem pozemku pro umístění úlů, smlouvy o pronájmu stanoviště, smlouvy o dodávkách medu či o poskytování opylovacích služeb podléhají obecné smluvní úpravě a principům dobré víry a péče. Uzavírání takových smluv umožňuje detailně upravit práva a povinnosti stran, včetně režimu odpovědnosti, přístupu k úlům nebo podmínek jejich údržby.

Včelaření není zařazeno mezi živnosti podle ustanovení § 3 odst. 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, (dále jen „živnostenský zákon"). Jedná se o podnikatelskou činnost regulovanou zákonem č. 252/1997 Sb., o zemědělství, (dále jen „zákon o zemědělství"), který definuje zemědělského podnikatele v ustanovení § 2e odst. 1 a odst. 2. Podle

tohoto ustanovení je zemědělským podnikatelem fyzická nebo právnická osoba, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku, za podmínek stanovených tímto zákonem. U fyzických osob zákon stanoví další podmínky, například plnou svéprávnost, trvalý pobyt na území České republiky či doložení příslušného pobytového oprávnění, v některých případech také prokázání základní znalosti českého jazyka. Odstavec 2 dále stanoví, že fyzická osoba provozující drobné pěstitelské a chovatelské činnosti anebo prodávající nezpracované rostlinné a živočišné výrobky evidenci zemědělského podnikatele nepodléhá. Toto vymezení má zásadní dopad na evidenční povinnosti, možnost čerpání dotací i daňový režim včelaře.

Pokud zemědělský podnikatel splňuje uvedené podmínky, je podle ustanovení § 2f zákona o zemědělství povinen nechat se zapsat do evidence u příslušného obecního úřadu s rozšířenou působností. Po ověření náležitostí provede tento úřad zápis do evidence nejpozději do 30 dnů a žadateli vydá osvědčení o zápisu.

Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, (dále jen „plemenářský zákon“) spolu s prováděcími vyhláškami ukládá včelařům povinnost vést systematickou plemenářskou evidenci a stanoví pravidla pro práci s plemennými zdroji. Právní úprava přesně vymezuje postupy a náležitosti záznamů o původu a selekci včelích linií, upravuje používání selektovaných plemenných a užitkových včel a definuje podmínky, za nichž lze provádět umělou inseminaci matek. Součástí režimu jsou rovněž požadavky na označování a evidenci plemenných jedinců, pravidla pro vedení registrů a povinnosti subjektů, které se šlechtěním zabývají, včetně kontrolních a ověřovacích mechanismů stanovených prováděcími předpisy. Cílem této právní úpravy je zajistit genetickou kvalitu včelstev, transparentnost plemenářských postupů a ochranu chovatelských standardů s ohledem na zdravotní stav a užitkovost včel. Tento systém zajišťuje kontrolu genetické kvality včelstev a stabilitu chovu v dlouhodobém horizontu.

Dalším významným právním předpisem, který upravuje ochranu včelstev, je zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o rostlinolékařské péči“). Zákon omezuje použití určitých chemických postřiků v bezprostřední blízkosti včelstev a tím snižuje riziko úhynu či poškození včel způsobených pesticidy běžně užívanými v zemědělství. Pokud zemědělec zamýšlí aplikovat tyto přípravky, je povinen nejméně 48 hodin předem informovat dotčené

včelaře, pokud se aplikace uskuteční v okruhu 2 km od jejich včelínů. Cílem této povinnosti je umožnit včelařům přijmout vhodná ochranná opatření (např. dočasné uzavření včelínů nebo přesunutí rojů) a minimalizovat tak škody na včelstvech i dopady na opylovací funkce v krajině. Tato úprava představuje klíčový nástroj ochrany včel před pesticidy a je jedním z nejdůležitějších veřejnoprávních mechanismů ochrany včelstev.

Jak již bylo uvedeno výše, právní režim včelařství je rozptýlen mezi několik odvětví práva. Protože nejběžnějším produktem včel je med, vztahuje se na včelaře také právní úprava potravin, zejména zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, (dále jen „zákon o potravinách"). Tento zákon ukládá povinnosti týkající se bezpečnosti potravin, jejich označování, hygieny a uvádění na trh, přičemž podrobnější pravidla a technické požadavky stanovují prováděcí vyhlášky. V praxi to znamená, že včelaři, kteří produkují a prodávají med nebo jiné včelí produkty, musí dodržovat ustanovení potravinového práva a řídit se příslušnými prováděcími předpisy upravujícími například systém kontroly, požadavky na balení a značení nebo hygienické standardy. Potravinové právo tak doplňuje veterinární a zemědělské předpisy a uzavírá okruh povinností včelaře při uvádění medu na trh.

1 Včely z pohledu jednotlivých právních odvětví

1.1 Úvod

Udržitelnost se stává čím dál tím důležitějším aspektem, což se objevilo i v návrhu nového zákona o účetnictví. Důvodová zpráva k tomuto zákonu v části týkající se zprávy o udržitelnosti zdůrazňuje rostoucí význam nefinančních informací.[1] Z toho důvodu se pro účetnictví stávají podstatnějšími i otázky související například s životním prostředím, lidskými právy a jejich dodržováním a správou a řízením účetní jednotky.[2]

Udržitelnost přestává být pouze ekonomickým nebo environmentálním tématem a stává se průřezovým principem, který zasahuje do celé řady právních odvětví.

Pro pochopení udržitelnosti v celé její komplexnosti je nutné věnovat pozornost i jiným informacím než pouze finančním. Proto se tato kapitola zaměřuje na včely i z jiných pohledů než jen z pohledu návrhu nového zákona o účetnictví. Cílem této kapitoly je poukázat, jak se udržitelnost dotýká i jiných právních odvětví, a to na příkladu včel.

Včely jsou vhodným příkladem, protože jejich chov zasahuje do občanského, správního, trestního, zemědělského i potravinového práva a zároveň má významné environmentální dopady.

Počátky včelařství jsou spojeny s lesním prostředím, kde brtníci – tedy sběrači medu a vosku z dutin stromů – museli majiteli lesa platit poplatek, neboť med nalezený v lese náležel vlastníkovi pozemku. Tato skutečnost vedla k tomu, že lidé již v 11. století začali vytvářet vlastní chovné dutiny a přenášet včely z lesa na svá hospodářství.[3]

---

1 Ministerstvo financí České republiky. *Důvodová zpráva k návrhu nového zákona o účetnictví.* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2025, s. 151. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/dane-a-ucetnictvi/ucetnictvi/nova-ucetni-legislativa-soukromeho-a-verejneho-sek/pravni-predpisy/novy-zakon-o-ucetnictvi [cit. 20251029].

2 Ustanovení § 204 odst. 2 návrhu nového zákona o účetnictví.

3 HRUBÁ SMRŽOVÁ, P. Chov včel a jeho právní úprava v běhu času. In: *Pocta Karlu Schellemu k 60. narozeninám: sborník prací k životnímu jubileu*. 2012, s. 357.

Do vynálezu knihtisku se znalosti o včelách a jejich chovu šířily jen omezeně, často jako rodinné tajemství předávané z generace na generaci. I ve středověku byla škoda způsobená včelami nežádoucí a byla sankcionována. Jednalo se například o situaci, kdy vlastník včel neohlásil jejich nemoc jiným včelařům, čímž nakazil i jiná včelstva.[4]

Včely jsou potřebné pro opylování rostlin, zlepšení produkce semen lesních dřevin a pro udržování ekologické rovnováhy. Proto se včelí úly se souhlasem vlastníka umisťují do lesů.[5] Med obsahuje širokou škálu minerálních látek, podporuje práci srdečního svalu, stimuluje tvorbu serotoninu, navozuje klidný spánek a má hojivé a regenerační vlastnosti.[6]

Aby bylo možné čerpat užitky z chovu včel, je nezbytné zajistit této činnosti odpovídající právní ochranu. Následující text proto rozvíjí jednotlivé právní aspekty, které se v souvislosti s ochranou včel a včelařství uplatňují, a zasazuje je do širšího kontextu právní regulace této oblasti.

1.1.1 Včela jako objekt právního vztahu

Při vymezování právního postavení včel je nutné určit, zda mohou vystupovat jako subjekt, či pouze jako objekt právního vztahu. Subjektem práva jsou osoby nadané právní subjektivitou, tedy způsobilostí mít práva a povinnosti.[7] Ač jsou včely smysly nadanými živými tvory, definici subjektu práva nesplňují, neboť jim právní subjektivita chybí. Z toho plyne, že včela nikdy nemůže být subjektem práv a povinností, ale vždy pouze objektem právního vztahu, a to bez ohledu na to, zda jde o vztah vlastnický, sousedský, či odpovědnostní.

---

4 HRUBÁ SMRŽOVÁ, P. Chov včel a jeho právní úprava v běhu času. In: *Pocta Karlu Schellemu k 60. narozeninám: sborník prací k životnímu jubileu*. 2012, s. 360.

5 Tamtéž, s. 362.

6 Česká průmyslová zdravotní pojišťovna. *Med jako sladký lék.* [online]. Dostupné z: https://www.cpzp.cz/clanek/3873-0-Med-jako-sladky-lek.html [cit. 2025-10-30].

7 BOGUSZAK, J.; ČAPEK, J.; GERLOCH, A. *Teorie práva*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-030-0, s. 134–135.

1.1.2 Včela jako „zvíře“ z právního pohledu – status zvířete v občanském právu

Na včely dopadá obecná úprava občanského zákoníku, zejména ustanovení § 494, které zakotvuje zvláštní právní status zvířete: zvíře není věcí, avšak ustanovení o věcech se na něj použijí obdobně, pokud to neodporuje jeho povaze. Tento princip je výchozím bodem pro posouzení právního postavení včely. V praxi se tak na včely uplatní zejména ustanovení o vlastnickém právu a jeho ochraně, zatímco v ostatních ohledech se na ně hledí jako na živé tvory nadané smysly,[8] kteří požívají zvláštní právní ochrany.

Současná právní úprava tak reflektuje změnu společenského vnímání zvířat a jejich ochrany, a to i v oblasti chovu včel. Oproti zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (dále jen „občanský zákoník z roku 1964“) představuje výrazný posun, protože starší úprava se právnímu postavení zvířat věnovala jen okrajově a chápala je převážně jako věci. Žádné ustanovení neřešilo, jak na zvíře právně nahlížet. Pojem zvířete byl zmíněn pouze v ustanovení § 127 (*„soused nesmí nechat chovná zvířata vnikat na sousedící pozemek“*) a v § 599 (*„jde-li o vady zvířat, může se kupující domáhat práv z odpovědnosti za vady do šesti týdnů od převzetí věci“*).[9] Z toho lze dovodit, že zvíře bylo v tehdejší právní úpravě považováno za věc, bez zvláštního statusu či ochrany, kterou mu přiznává právní úprava dnešní.[10]

Občanský zákoník z roku 1964 dělil věci na movité a nemovité, přičemž definoval pouze věci nemovité.[11] Movitými věcmi byly všechny ostatní věci, které pod tuto kategorii nespadaly.[12] Zvíře by proto bylo řazeno podle tehdejší soukromoprávní úpravy mezi věci movité. Srovnáním tehdejšího a současného pojetí zvířete lze poukázat na značný posun. Na zvíře se již nehledí jako na věc movitou, ačkoliv se na něj stále obdobně použijí ustanovení o věcech v rozsahu, jenž neodporuje jejich povaze.

Tento vývoj odráží širší změnu v právním myšlení, která se promítla do rekodifikace soukromého práva v roce 2012. Nový občanský zákoník

---

8 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

9 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

10 LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník I: komentář.* 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8, s. 1522.

11 Ustanovení § 119 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.

12 *Občanský zákoník: komentář.* Kodex. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-395-9, s. 350.

výslovně reaguje na potřebu odlišit živé tvory od věcí a poskytnout jim vyšší míru právní ochrany.

1.2 Včely z pohledu občanského práva

1.2.1 Pohled do historie – včely z hlediska římského práva

Historický vývoj právní regulace včel má hluboké kořeny, přičemž římské právo představuje první systematický právní rámec, který se včelám a jejich chovu věnoval. Mnohé principy z této doby se promítly i do pozdějších evropských kodifikací.

Zájem o včely však sahá ještě před vznik římského práva. Již Aristoteles ve 4. století př. n. l. popisoval včely a jejich chování, byť některé jeho závěry – například domněnka, že včely vznikají z mrtvých býků – dnes působí úsměvně. Včely a med se objevují i v biblické tradici, například v knize Exodus (Ex 3,8), kde je země zaslíbená označena jako „země oplývající mlékem a medem“.[13]

Pohled římského práva na včely lze vyčíst zejména z Digestů. Digesty (*Digesta seu Pandectae*) jsou součástí justiniánské kodifikace z let 530–533 a představují systematický výběr a uspořádání právních názorů klasických římských juristů.[14] Kodifikační komise je sestavila z rozsáhlé jurisprudence, aby vytvořila autoritativní souhrn klasického římského práva.[15]

Římské právo chápalo včely především v souvislosti s užívacím právem k půdě a s vlastnictvím plodů, které z ní plynou. Bylo-li zřízeno užívací právo k pozemku, vztahovalo se na vše, co z pozemku pochází, a to za předpokladu, že pozemek je užíván způsobem řádného hospodáře. Pokud se na pozemku nacházely včely, zahrnovalo užívací právo i je (Dig. 7.1.9.1).[16,17]

---

13 PTÁČEK, V. *Historie včelařství.* [online]. 13. 7. 2008. Dostupné z: https://www.vcelistraz.cz/news/historie-vcelarstvi/ [cit. 2025-11-03].

14 Digesty jsou monumentální dílo o 150 000 řádcích v 50 knihách, které se dále člení na tituly a fragmenty.

15 REBRO, K.; BLAHO, P. *Rímske právo*. 3., dopl. vyd. Bratislava: IURA EDITION, 2003. ISBN 80-89047-53-X, s. 88–89.

16 MOMMSEN, T. *Digesta Iustiniani*. Olomouc: Nugis Finem Publishing, 2018. ISBN 978-80-906685-7-7, s. 118.

17 Poznámka: vždy je v závorce uvedeno číslo knihy Digestů, číslo titulu a číslo fragmentu.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Včely, udržitelnost a právo**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.